

שבת פרק עשרים תולין

(שבת קלז, ב)

משנה :

רבי אליעזר אומר: תולין את המשמרת ביום טוב, ונותנין לתלויה בשבת (תולין את המשמרת שמסנין בה שמרי יין, ומותח פיה לכל צד בעגול ונעשה כאהל על חלל הכלי שקורין אשטנד"א [מסננת לסינון היין]), ואף על גב דעביד אהל שרי ביום טוב כדמפרש בגמרא, אבל בשבת - מיתלא לכתחילה לא, אבל אם תלויה היא - נותנין לתוכה שמרים ומסנן, דאין דרך בורר בכך); וחכמים אומרים: אין תולין את המשמרת ביום טוב, ואין נותנין לתלויה בשבת, אבל נותנין לתלויה ביום טוב.

גמרא :

השתא רבי אליעזר, אוסופי אהל עראי לא מוספינן, למיעבד לכתחלה שרי?

מאי היא?

דתנן [שבת פ"ז מ"ז]: 'פקק החלון (כגון ארובת הגג): רבי אליעזר אומר: בזמן שקשור ותלוי - פוקקין בו, ואם לאו - אין פוקקין בו; וחכמים אומרים: בין כך ובין כך - פוקקין בו', ואמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן: הכל מודים שאין עושין אהל עראי בתחלה ביום טוב, ואין צריך לומר בשבת; לא נחלקו אלא להוסיף (כגון פקק זה, שאינו אלא תוספת עראי על האהל), שרבי אליעזר אומר: אין מוסיפין ביום טוב, ואין צריך לומר בשבת, וחכמים אומרים: מוסיפין בשבת, ואין צריך לומר ביום טוב.

רבי אליעזר סבר לה כרבי יהודה (הלכך הכא שרי, דמכשירי אוכל נפש הוא), דתניא: 'אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש כלבד; רבי יהודה מתיירא אף מכשירי אוכל נפש'.

אימר דשמעינן ליה לרבי יהודה - במכשירין שאי אפשר לעשותם מערב יום טוב (כגון שפוד שנרצם ביום טוב), במכשירין שאפשר לעשותם מערב יום טוב מי שמעת ליה?

דרבי אליעזר עדיפא (חזקה) מדרבי יהודה (דהוא שרי אפילו מכשירין שאפשר מערב יום טוב).

וחכמים אומרים [אין תולין את המשמרת ביום טוב, ואין נותנין לתלויה בשבת, אבל נותנין לתלויה ביום טוב].

איבעיא להו: תלה - מאי?

אמר רב יוסף: תלה - חייב חטאת.

אמר ליה אביי: אלא מעתה, תלא כוזא בסיכתא (תלה כלי קטן במגוד), הכי נמי דמיחייב (והכא מאי חיובא איכא באהל עראי? בנין גמור לא הוי, ומדרבנן הוא דמיתסר)?

(שבת קלח, א)

מנקיט (מלקיט) אביי חומרי מתניא (כללות של ברייתות; חומר = קשר; כלומר: כללות שמצא בברייתות, בגוד לבדה, ובמשמרת לבדה, ובכילה לבדה, ובכסא גלין לבדה - ושנאן כולן: הפטורין אבל אסורין בחומר אחד, והמותרים לכתחילה בחומר אחד) ותני: הגיד (הוא עור של בהמה תפור, ופיו רחב מאד ויש לו שנצים, ועוברי דרכים ממלאין אותו יין או חלב במקום שתוקעין שם אהליהם ללון, ושוחטין אותו ופיו מתוח על גבי יתדות, והרוח עוברת מתחתיו ומצטנן שלא יתקלקל היין, והוי דומה לאהל לאחר שנמתח) והמשמרת, כילה (שיש בגגה טפח) וכסא גלין (כמו מטה גלגליתא דכירה' (שבת מז, ב) והוא שם מקום; ומפרקין מטותיהן וכסאותן ושוענין אותן עמהן, וחוזרין ומחזירין אותן) - לא יעשה (דאהל עראי נינהו; וכסא גלין נמי, גזר שמה יתקע בחוזק), ואם עשה - פטור אבל אסור; אהלי קבע - לא יעשה, ואם עשה - חייב חטאת; אבל מטה וכסא טרסקל ואסלא - מותר לנטותן לכתחילה (אבל מטה שלנו, המחוברת ועומדת, אם היתה זקופה או מוטה על צדיה - מותר לנטותה לישבה על רגליה ואף על גב דהשתא עביד אהל - שרי, דלא מידי עביד אלא ליתובא בעלמא; כסא טרסקל - כך שמו, ובלעז פלודשטוייל"י [כסא מתקפל], ועליונו של עור, ומקפלין אותו, וכשמסלקין אותו סומכין אותו לכותל, וכשרוצה לישב עליו נוטתו ויושב על ארבע רגלים; ואסלא - עשוי כעין כסא טרסקל, אבל עור הפרוש עליו נקוב לבית הכסא - מותר לנטותו לכתחילה, דהא עביד וקאי).

ואין נותנין לתלויה בשבת:

איבעיא להו: שימר (נתן שמרים לתלויה, וסינן) - מאי?

אמר רב כהנא: שימר - חייב חטאת.

מתקיף לה רב ששת: מי איכא מידי דרבנן מחייבי חטאת, ורבי אליעזר שרי לכתחילה?
מתקיף לה רב יוסף: אלמה לא? הרי עיר של זהב, דרבי מאיר מחייב חטאת ורבי אליעזר שרי לכתחילה!
מאי היא - דתניא [תוספתא שבת פ"ד מ"ו [ליברמן]]: 'לא תצא אשה בעיר של זהב, ואם יצאה - חייבת חטאת' (דלאו תכשיט הוא, אלא משוי), דכרי רבי מאיר; וחכמים אומרים: לא תצא, ואם יצאה - פטורה (דתכשיט הוא, ולכתחילה אסור דילמא שלפא ומחויא). רבי אליעזר אומר: יוצאה אשה בעיר של זהב לכתחילה (דמאן דרכה למיפק בעיר של זהב - אשה חשובה, ואשה חשובה לא שלפא ומחויא).
אמר ליה אביי: מי סברת רבי אליעזר אדרבי מאיר קאי, דאמר חייבת חטאת? אדרבנן קאי, דאמרי פטור אבל אסור, ואמר להו איהו: מותר לכתחילה.

משום מאי מתרינן ביה (למשמר)?
רבה (גירסת רשי: רבא) אמר: משום בורר (דהאי נמי בורר הוא).
רבי זירא אמר: משום מרקד.
אמר רבה: כוותי דידי מסתברא (דאי אתרו ביה משום בורר, התראה היא): מה דרכו של בורר - נוטל אוכל ומניח הפסולת, אף הכא נמי - נוטל את האוכל ומניח את הפסולת (ולרבא הוא הדין נמי דאי אתרו ביה משום מרקד הויא התראה);
אמר רבי זירא: כוותי דידי מסתברא, מה דרכו של מרקד - פסולת מלמעלה ואוכל מלמטה, אף הכא נמי - פסולת מלמעלה ואוכל מלמטה (אבל לרבי זירא אי אתרו ביה משום בורר - לאו התראה היא, דלא דמי לבורר: שהאוכל למטה ופסולת למעלה, מה שאין כן בבורר קטנית, שהפסולת למטה).

תני רמי בר יחזקאל: 'טלית כפולה - לא יעשה' (לשטוח טליתו על גבי ארבע יתידות לישן תחתיה, וראשו מתכפלין לכאן ולכאן לצד הארץ והויא ליה לכתלים להגן מן החמה, דהוי אהל), ואם עשה - פטור אבל אסור. היה כרוך עליה (כרך עליה מבעוד יום) חוט או משיחה (ונתנה על הנס שעל הקנוף כשהיא מכופלת, וכרך עליה חוט למשכה בו לפרוסה לכאן ולכאן) - מותר לנטותה לכתחילה (מותר למושכה בו בשבת, דמוסיף על אהל עראי הוא, ואינו כעושה לכתחילה).
בעא מיניה רב כהנא מרב: כילה מהו?
אמר ליה:
אף מטה אסורה.
מטה מהו?
אמר ליה: אף כילה מותרת.
כילה ומטה מהו?
אמר ליה: כילה אסורה, ומטה מותרת.
ולא קשיא: הא - דקאמר אף מטה אסורה - כדקמנאי (היינו גלגלינא, שפורקה ומחזירה, והוא שם מקום; לשון אחר: קרמנאי מוכרי בגדי פשתן מוכרין עליהן), הא דקאמר ליה אף כילה מותרת - כדמי בר יחזקאל ('כרך עליה חוט');
כילה אסורה ומטה מותרת - כדדידן (מטה שהיתה זקופה, והוא מושיבה על רגליה).
אמר רב יוסף: חזינא להו לכילי דבי רב הונא דמאורתא נגידו (בבילי שבת ראיתים פרוטות) ומצפרא חביטא רמיא (ולבקר ראיתים מושלכים לארץ; אלמא: מותר לפרוקה, והכי נמי מותר לנטותה).

אמר רב משום רבי חייא: וילון - מותר לנטותו ומותר לפורקו (שאין אהל אלא מי שעשוי כעין גג).
ואמר שמואל משום רבי חייא:

(שבת קלח, ב)
כילת חתנים מותר לנטותה ומותר לפורקה. (כילת חתנים - לא דמיא לשאר כילות: ששאר כילות פרוטות על גבי קינוף, שהיא לארבע רגלים ויש לה גג, דהוי אהל, ושל חתנים - על גבי נקליטין, שאינם אלא שנים באמצעית המטה, וקנה נתון עליהם, והבגד נתון עליו, ונופל לכאן ולכאן, ואין לה גג טפח - הלכך לאו אהל הוא).
אמר רב ששת בריה דרב אידי: לא אמרן אלא שאין בגגה טפח, אבל יש בגגה טפח - אסורה.
וכי אין בגגה טפח נמי לא אמרן אלא שאין בפחות משלשה (שהיא הולכת ומתפשטת למטה) סמוך לגגה טפח, אבל יש בפחות משלשה סמוך לגגה

טפח - אסור; ולא אמרן אלא שאין בשיפועה טפח (שאין כל צד וצד נפשוט למטה להתרחק טפח מכנגד אמצעיתו, דהיינו שאין ברחבו למטה טפחיים, וכילת חתנים אינה עשויה לישן תחתיה), אבל יש בשיפועה טפח - שפועי אהלים כאהלים דמו; ולא אמרן אלא דלא נחית מפוריא טפח (ההוא טפח הוה קיר לאהל, והמטה נעשית לו גג), אבל נחית מפוריא טפח - אסור.

ואמר רב ששת בריה דרב אידי: האי סיאנא (כובע של לבד פלטר"ן [צ"ל פלטר"ן]) שרי.

והאיתמר 'סיאנא אסור' (לצאת בו בשבת, ולקמיה מפרש ואזיל)! לא קשיא: הא - דאית ביה טפח (שהוא מתפשט להלן מראשו טפח - אסור משום אהל), הא - דלית ביה טפח.

אלא מעתה, שרביב בגלימא טפח (הניח טליתו על ראשו כדרך שהוא מתעטף, והרחיקה להלן מראשו טפח) הכי נמי דמיחייב?

אלא (טעמא לאו משום אהל הוא, אלא משום שלא יגביהנו הרוח מראשו, ואתי לאתויי ארבע אמות, הלכך): לא קשיא: הא - דמיהדק, הא - דלא מיהדק (מיהדק בראשו שפיר - שרי, לא מיהדק - אסור).

שלח ליה רמי בר יחזקאל לרב הונא: אימא לן איזי הנך מילי מעלייתא דאמרת לן משמיה דרב, תרתי בשבת וחדא בתורה (שהיית רגיל לומר שני דברים משמו בהלכות שבת, ואחת בתורה, כדלקמן)!

שלח ליה: [1] הא דתניא 'גוד בכיסנא' (גוד ברצועותיו, ומונח על מקום קבוע שלו) מותר לנטותה בשבת (והא דאמרן לעיל פטור אבל אסור - היכא דלא הוי מתוקן בכיסנין) - אמר רב: לא שנו אלא בשני בני אדם (בשני בני אדם לא מימתח ליה שפיר), אבל באדם אחד - אסור (באדם אחד ממתח ליה שפיר: שמותחו על יתד זו וקושרו בה, וחוזר ומותחו על זו וקושרו בה; כך פירשו רבותי, וכן מצאתי בתשובת הגאונים, ואיני יודע מהו).

אמר אביי: וכילה, אפילו בעשרה בני אדם - אסור: אי אפשר דלא מימתחא פורתא.

אידך (דשבת) מאי היא?

[2] דתניא: 'כידה שנשמטה אחת מירכותיה' (פטפוטים שלה, כעין רגלים) - מותר לטלטלה, שתיים - אסור; רב אמר: אפילו חד נמי אסור, גזירה שמא יתקע (כשמחבר לה הרגל - יתקענה בחוזק והוי 'בונה', אבל (תנא קמא) היכא דלא נשמטה אלא אחת - לא חייש למתקע כולי האי).

תורה - דאמר רב: עתידה תורה שתשתכח מ ישראל, שנאמר [דברים כח, נט] והפלא ה' את מכתך [ואת מכות זרעך מכות גדלות ונאמנות וחלים רעים ונאמנים]; הפלאה זו איני יודע מהו; כשהוא אומר [ישעיהו כט, יד] לכן הנני יוסף להפליא את העם הזה הפלא ופלא [ואבדה חכמת חכמיו ובינת נבניו תסתתר] (סיפא דקרא ואבדה חכמת חכמיו) הוי אומר: הפלאה זו תורה.

תנו רבנן: 'כשנכנסו רבותינו לכרם (על שם שהיו יושבין שורות שורות ככרם) ביבנה, אמרו: עתידה תורה שתשתכח מ ישראל, שנאמר [עמוס ח, יא] הנה ימים באים נאם ה' אלהים והשלחתי רעב בארץ לא רעב ללחם ולא צמא למים כי אם לשמע את דברי ה', וכתוב [עמוס ח, יב] ונעו מים עד ים ומצפון ועד מזרח ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו: דבר ה' - זו הלכה (כדכתיב [דברים ח, ה] להגיד לכם את דבר ה' דהיינו תורה), דבר ה' - זה הקץ (לא ידענא מהיכא*), דבר ה' - זו נבואה (כדכתיב [הושע א, א] דבר ה' אשר היה אל הושע וגו');

[* לי נראה מיחזקאל פרק ז: פסוק א: ויהי דבר ה' אלי לאמר: ופסוק ו: קץ בא בא הקץ הקץ אליך הנה באה] ומאי 'ישוטטו לבקש את דבר ה'?

אמרו: עתידה אשה שתטול ככר של תרומה ותחזור בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, לידע אם טמאה היא ואם טהורה היא, ואין מבין.

'אם טהורה היא ואם טמאה היא'? בהדיא כתיב ביה: [ויקרא יא, לד] מכל האכל אשר יאכל [אשר יבוא עליו מים יטמא וכל משקה אשר ישתה בכל כלי יטמא] (ותורה שבכתב הרי כתובה ומונחת, יקראו ויראו)!

אלא: 'לידע אם ראשונה היא ואם שניה היא, ואין מבין'. הא נמי - מתניתין היא, כדתנן [בבלי פ"ח מ"ה]: 'השן שנמצא בתנור - הפת שבתוכו שניה, שהתנור תחילה' (שנשמא מן האויר, כדכתיב [ויקרא יא] אל תוכו, והוא חוזר ומשמא אוכלין שבתוכו מן האויר).

מסתפקא להו הא, דאמר ליה רב אדא בר אהבה לרבא: ליחזייה האי תנורא כמאן דמלי טומאה (כשנפל השרץ באוירו, דהא בלא נגיעה מטמא, והלכך כמאן דמלי טומאה הוא), ותיהוי פת ראשונה!

אמר ליה: לא אמרינן ליחזייה האי תנורא כמאן דמלי טומאה (לא סלקא דעתך למיהוי כמאן דמלי טומאה), דתניא: 'יכול יהו כל הכלים מיטמאין באויר כלי חרס' (שאם היה כלי אחר בתוכו שיטמא מחמת השרץ שבאויר החיצון או מחמת שיטמאנו אויר כלי החיצון - שהוא טמא) ? - תלמוד לומר כל אשר בתוכו יטמא (וסמך ליה) מכל האכל אשר יאכל, אוכלין (ומשקין שבתוכו) - מטמאין באויר כלי חרס, ואין כלים מטמאין באויר כלי חרס' (שמע מינה תרתי: חדא, דלא אמרינן 'חזייה כמאן דמלי טומאה': דאם כן, אם כלי שטף הוא הפנימי שמיטמא מגבו יהא טמא, דהא נגע בטומאה! אלא לא אמרינן 'חזייה כמאן דמלי טומאה', ואוכלין ומשקין שבחיצון - הוה דמטמא מחמת הכלי: שהכלי ראשון והם שניים, אבל כלים - לא, דהואיל דאין טומאה זו באה אלא מחמת הכלי - אשמעינן האי קרא שאין כלי שאינו אב הטומאה מטמא כלי).

תניא: 'רבי שמעון בן יוחי אומר: חס ושלום שתשתכח תורה מישראל, שנאמר [דברים לא, כא] (והיה כי תמצאן אתו רעות רבות וצרות וענתה השירה הזאת לפניו לעד) כי לא תשכח מפי זרעו [כי ידעתי את יצרו אשר הוא עשה היום בטרם אביאנו אל הארץ אשר נשבעת]; אלא מה אני מקיים 'ישוטטו לבקש את דבר ה' ולא ימצאו' ? - שלא ימצאו

(שבת קלט, א)

הלכה ברורה (ברורה בטעמים שלא יהא בה מחלוקת) ומשנה ברורה במקום אחד.

תניא: 'רבי יוסי בן אלישע אומר: אם ראית דור שצרות רבות באות עליו - צא וכדוק בדייני ישראל, שכל פורענות שבאה לעולם לא באה אלא בשביל דייני ישראל, שנאמר [מלכה ג, טז] שמעו נא זאת ראשי בית יעקב וקציני בית ישראל המתעבים משפט ואת כל הישרה יעקשו [פסוק י] בנה ציון בדמים וירושלים בעולה [פסוק יא] ראשיה בשחד ישפטו וכהניה במחיר יורו ונביאיה בכסף יקסמו ועל ה' ישענו [לאמר הלוא ה' בקרבנו לא תבוא עלינו רעה] - רשעים הן, אלא שתלו בטחונם במי שאמר והיה העולם; לפיכך מביא הקדוש ברוך הוא עליהן שלש פורעניות כנגד שלש עבירות שבידם (1. בשחד ישפטו 2. במחיר יורו 3. ונביאיה בכסף יקסמו), שנאמר [מלכה ג, יב] לכן בגללכם ציון שדה תחרש וירושלים עיין תהיה והר הבית לבמות יער (שלש פורעניות = 1. שדה תחרש 2. עיין תהיה 3. ולבמות יער); ואין הקדוש ברוך הוא משרה שכינתו על ישראל עד שיכלו שופטים ושוטרים רעים מישראל, שנאמר [ישעיהו א, כה] ואשיבה ידי עליך ואצרך כבר סגך ואסירה כל בדילך [פסוק כו] ואשיבה שפטיך כבראשונה ויעצק כבתחלה [אחרי כן יקרא לך עיר הצדק קריה נאמנה (לשרות בה שכינה)]. אמר עולא: אין ירושלים נפדה אלא בצדקה, שנאמר [ישעיהו א, כז] ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה.

אמר רב פפא:

אי בטלי יהירי (ישראל מתייהרים בבגדורית ובמלבושי היירות כפרשים הללו) - בטלי אמגושי (יבטלו המינים: גלחים המשניאים אותנו); אי בטלי דייני (רשעים מישראל שמטין דין) - בטלי (מעל ישראל) גזירפטי (נוגשי שוטרי עובדי כוכבים); אי בטלי יהירי - בטלי אמגושי, דכתיב [ישעיהו א, כה] ואשיבה ידי עליך ואצרך כבר סגך (הם גסי הרוח שמגדלין עצמן, לשון ישגה מאד (איוב ח, ז), ואחר כך) [ואסירה כל בדילך] (אלו אותם המבדילים שונאי ישראל מן הקדוש ברוך הוא, בשקריהם ובפחזותם); אי בטלי דייני בטלי גזירפטי - דכתיב [צפניה ג, טז] הסיר ה' משפטיך פנה אויבך [מלך ישראל ה' בקרבך לא תיראי רע עוד].

אמר רבי מלאי משם רבי אלעזר ברבי שמעון: מאי דכתיב [ישעיהו יד, ה] שבר ה' מטה רשעים שבט משלים?

'שבר ה' מטה רשעים' - אלו הדיינים שנעשו מקל לחזניהם (לשמשיהן נותנין יד, והויין להן לחזק, לומר: "לא אהיה שליח ואזמין את פלוני לבית דין אם לא תרבה שכר, ואחר פסק דין לא ארדנו ליכנס למשכנו");

'שבט משלים' - אלו תלמידי חכמים שבמשפחות הדיינים (שבט מושלים = מקל אגרופין של מושלים, היינו דיינים רשעים שתלמידי חכמים שבמשפחותם להם למקל ולאגרוף: שעל ידיהם היו מעמידין אותן, ומחפין עליהם, ועושין סניגורין לדבריהם).

מר זוטרא אמר: אלו תלמידי חכמים שמלמדים הלכות ציבור לדייני בור (שבהבטחת אותן תלמידי חכמים מעמידין דייני בור לדון את כל הבא, והרבה דינין שאין נמלכים בהן ומטין אותן).

אמר רבי אליעזר בן מלאי משום ריש לקיש: מאי דכתיב [ישעיהו נט,ג] כי כפיכם נגאלו בדם ואצבעותיכם בעון שפתותיכם דברו שקר לשונכם עולה תהגה? 'כי כפיכם נגאלו בדם' - אלו הדיינין (שכפיהן פשוטין לקבל שוחד, ומטין את הדין, ונוטלין ממון מן הבעלים שלא כדין ונותנו לשכנגדו, והרי הוא כנוטל נשמתו); 'ואצבעותיכם בעון' - אלו סופרי הדיינין (שכותבין שטרות של רמיה); 'שפתותיכם דברו שקר' - אלו עורכי הדיינין (מלמדין את בעלי דינין לטעון); 'לשונכם עולה תהגה' - אלו בעלי דינין.

ואמר רב מלאי משום רבי יצחק מגדלאה: מיום שפירש יוסף מאחיו לא טעם טעם יין, דכתיב [בראשית מט,כו; דברים לג,טז] ולקדקד נזיר אחיו. רבי יוסי ברבי חנינא אמר: אף הן לא טעמו טעם יין, דכתיב [בראשית מג,ד] [וישא משאת מאת פניו אלהם ותרב משאת בנימן ממשאת כלם חמש ידות] וישתו וישכרו עמו (עמו - מכלל דעד השתא לא) מכלל דעד האידנא לא (הוה שיכרות). ואידך? שיכרות הוא דלא הוה, שתיה מיהא הוה.

ואמר רבי מלאי: בשכר [שמות ד,יד] [ויחר אף ה' במשה ויאמר הלא אהרן אחיך הלוי ידעתי כי דבר ידבר הוא וגם הנה הוא יצא לקראתך] וראך ושמח בלבו - זכה לחשן המשפט על לבו (לחשן המשפט שכנגד הלב; שהיה גדול ממנו, וקודם למשה נגלית שכינה על אהרן, כדכתיב [שמואל א ב,כז] הנגלה נגליתי אל בית אביך, ונאמרה לו נבואה של מצרים הכתובה ביחזקאל כ עד וימרו בי [שם פסוק ח] ואף על פי כן לא נתקנא בו בזאת).

שלחו ליה בני בשכר (שם מקום) ללוי: כילה מהו (לנשותיה בשבת)? כשותא (הימלוך) [כשות] שגדל על ההגא) בכרמא מהו (ירק הוא - וכלאים בכרם? או אילן הוא - ואינו כלאים בכרם)? מת ביום טוב מהו? אדאזיל, נח נפשיה דלוי. אמר שמואל לרב מנשיא: אי חכימת - שלח להו: [ומסביר שמואל:] שלח להו: 'כילה - חזרנו על כל צידי כילה ולא מציינו לה צד היתר'. ולישלח להו (צד היתר בה) כדומי בר יחזקאל (כך עליה חוט או משיחה)? - (ומשני:) לפי שאינן בני תורה (ומקילי טפי). [שלח להו] 'כשותא בכרמא - עירובובא (כלאים)'; ולישלח להו כדומי טרפון? דתניא: 'כישות: דכי טרפון אומר אין כלאים בכרם, וחכמים אומרים כלאים בכרם', וקיימא לן (בברכות, בפרק 'כיצד', גבי ערלה): 'כל המיקל בארץ - הלכה כמותו בחוץ לארץ' (והוא הדין לכלאים, שאף היא מצוה התלויה בארץ, ואינה נוהגת מן התורה אלא בארץ)? - לפי שאינן בני תורה.

מכריז רב: האי מאן דבעי למיזרע כשותא בכרמא - ליזרע. רב עמרם חסידא מנגיד עילויה, רב משרשיא יהיב ליה פרוטה לתינוק נכרי וזרע ליה (קסבר בחוץ לארץ שרי, ומיהו, כל כמה דאפשר - משני, שלא ילמדו להקל). וליתן ליה לתינוק ישראל!?! - אתי למיסרך. וליתן ליה לגדול נכרי!?! - אתי לאיחלופי בישראל. 'מת' - שלח להו: מת לא יתעסקו ביה לא יהודאין ולא ארמאין, לא ביום טוב ראשון ולא ביום טוב שני. איני? והאמר רבי יהודה בר שילת אמר רבי אסי: עובדא הוה בבי כנישתא דמעון ביום טוב הסמוך לשבת,

(שבת קלט, ב) ולא ידענא אי מלפניה (אם חל יום טוב בערב שבת ומת בו ביום, ומפני שלא יוכלו להתעסק בו למחר התירו לקוברו על ידי עממים) אי מלאחריה (והוא מת בשבת, ומפני שנשתתה כבר והיה מסריח, ואתו לקמיה דרבי יוחנן, ואמר להו: 'יתעסקו ביה עממין', ואמר רבא: 'מת ביום טוב ראשון - יתעסקו בו עממין (מת שנשתתה, כגון שמת בשבת ולמחר היה יום טוב), ביום טוב שני - יתעסקו בו ישראל, ואפילו ביום טוב שני של ראש השנה, מה שאין כן בביצה (דאין ראש השנה שוה לימים טובים של גליות, דאילו ראש השנה - חמיר יום טוב שני דיליה, ונולדה בזה אסורה בזה)? - לפי שאינן בני תורה.

אמר רב אבין בר רב הונא אמר רב חמא בר גוריא: מתעטף אדם בכילה (שהוא כסדין, ומתעטף בה דרך מלבוש) ובכסכסיה (רצועות התלויות בה) ויוצא לרשות הרבים בשבת, ואינו חושש (ולא אמרין 'הן רצועות - לאו לצורך עיטוף ניהו, והוא משאוי ההוא שנתא' - שאין כיסכסין עשויין אלא לנטותה באהל).

מאי שנא מדרב הונא, דאמר רב הונא אמר רב: 'היוצא בטלית שאינה מצויצת כהילכתה בשבת - חייב חטאת' (ואילו לא היתה מצויצת כלל - לא מיחייב, דהא לבושיה הוא; אלמא הציציות הויין לו משאוי, הואיל ואינן כמצותו אינו צריכין לה, ומן הבגד ממש אינן דליחשבינן כוותיה)?

ציצית לגבי טלית - חשיבי (משום דשל תכלת הן), ולא בטלי (והוה בה משוי); הני - לא חשיבי, ובטלי.

אמר רבה בר רב הונא: (לרבנן, דאמרי אין תולין את המשמרת ביום טוב, ואוקימנא דטעמא לאו משום אהל אלא משום עובדא דחול -) מערים אדם על המשמרת ביום טוב לתלות בה רמונים (מערים ותולה אותה לצורך רמונים - דלאו עובדין דחול ניהו), ותולה בה שמרים (ומסנן בה שמרים הואיל ונתלית, דהא אמרין: 'נותנין לתלויה ביום טוב').

אמר רב אשי: והוא דתלה בה רמונים (ברישא, דמוכח מילתא דמעיקרא לאו לשמרים תלייה).

מאי שנא מהא, דתניא: 'מטילין שכר (ברשי"ר בלעז [לבשל, להכין, שיכר]) במועד (בחולו של מועד) לצורך המועד; שלא לצורך המועד - אסור, אחד שכר תמרים ואחד שכר שעורים; אף על פי שיש להן ישן - מערים ושותה מן החדש' (אלמא בלא שום הוכחה מותר להערים)?

התם לא מוכחא מילתא (דמילתא דאיסורא הוא: דהרואה אומר 'לצורך המועד הוא', שאין הכל יודעין שיש לו מן הישן), הכא - מוכחא מילתא (לאיסור: דסתם תולה משמרת - לשמרים הוא תולה, ואי לא יהיב בה רימונים ברישא להצניע בעלמא, כי יהיב בה שמרים - מוכח דלהכי תלייה).

אמרו ליה רבנן לרב אשי: חזי מר האי צורבא מרבנן, ורב הונא בן רבי חיון שמיה, ואמרי לה רב הונא ברבי חלוון שמיה, דשקל ברא דתומא (צלע של שום) ומנח בברזא דדנא (מקום שיש בו נקב בחבית והיין יוצא, נותנו שם בשבת לסתום, והוי כמתקן, ומערים לכתחילה), ואמר: לאצנועיה (להאי ברא דתומא) קמיכוניא; (ועוד עביד אחריית: ואזיל ונאים במברא (בספינה רחבה העשויה לעבור המים, והיא של נכרי, ויודע הוא שיעבירנה הנכרי לצד האחר), ועבר להך גיסא, וסייר פירי (ומשמר שם פירות כרמו, ונמצא שהנכרי מעבירו במים בשבת), ואמר: אנא למינם קמיכוניא.

אמר להו: הערמה קאמרת? - הערמה בדרבנן היא, וצורבא מרבנן לא אתי למיעבד לכתחילה. (הכי גרסינן: הן הערמה לאו באיסורא דאורייתא הוא אלא באיסורא דרבנן, דאי נמי עביד ממש בלא הערמה - אדרבנן הוא דעבר; הלכך: דצורבא מרבנן הוא - לא אחמירו עליה, דהוא לא אתי למעבד לכתחילה להדיא בלא הערמה, לעבור שם לפני הכל).

משנה:

נותנין מים (בשבת) על גב השמרים (הנתונים במשמרת מבעוד יום) בשביל שיצולו (שיהו צלולין לזוב),

ומסננין את היין (מפני הקמחים שקורים יין"ש [מיני פטריות המופיעות ביין]) בסודרין ובכפיפה (סל) מצרית (העשויה מצורי דקל);

ונותנין ביצה במסננת של חרדל (במסננת שהחרדל נתון בה להסתנן, וקולטת את הפסולת, ואף הביצה החלמון שלה נוטף ומסתנן עמו, והוה ליה לחרדל למראה והחלבון שהוא קשור נשאר למעלה; ורבינו הלוי פירש: סינונה של ביצה לתוך תבשיל היא, ולא לתוך חרדל, ובמסננת של חרדל - הוא דשרי, משום שינוי, ויורד לתוך הקערה שהוא כלי שני, ומתלבן התבשיל),

ועושיין אנומליין (פושון [תערובת משקים]) בשבת;

רבי יהודה אומר: בשבת - בכוס, ביום טוב - בלגין (גדול מכוס וקטן מחבית), ובמועד - בחבית.

רבי צדוק אומר: הכל לפי האורחין.

גמרא:

אמר זעירי: נותן אדם יין צלול ומים צלולין לתוך המשמרת בשבת ואינו חושש. אבל עכורין - לא.

מיתיבי: 'רבן שמעון בן גמליאל אומר: טורד (מערבב) אדם חבית של יין, יינה ושמריה, ונותן לתוך המשמרת בשבת, ואינו חושש'!

תרגמה זעירי: בין הגיתות שנו (שכל היינות עכורין, ושותין אותן בשמריהם; הלכך אין כאן תיקון: דבלאו הכי משתתין).

מסננין את היין בסודרין:
אמר רב שימי בר חייא: ובלבד שלא יעשה גומא (מן הסודר בפי הכלי, כי עובדא דחול; אי נמי אתי לידי סחיטה).

ובכפיפה מצרית:
אמר רב חייא בר אשי אמר רב: ובלבד שלא יגביה (הכפיפה) מקרקעיתו של כלי (התחתון) טפח (כמדת אהל).
אמר רב: האי פרונקא (בגד ששוטחין על גיגית יין לכסותה), אפלגיה דכובא – שרי (דלאו אוהלא הוי), אכוליה כובא – אסור.
אמר רב פפא: לא ניהדק איניש צינייתא בפומיה דכוזני דחביתא (כוזני דחביתא = כלי חרס קטן שמעריין בו יין מחבית; לא יתן בפיו קשין וקסמים בחזקה), משום דמיחזי כמשמרת (לפי שאין לך מסננת גדולה מזו).
דבי רב פפא שאפו שיכרא ממנא למנא. (כל היכא דתני לשון 'שפוי' – בנחת הוא, והפסולת נשאר בשולי הכלי).
אמר ליה רב אחא מדיפתי לרבינא: האיכא ניצוצות (ניצוצות קטנות הנישופות באחרונה מתוך הפסולת, שקורין בריי"ש [צ"ל בריי"ש אגולידרו"ש] טיפות נופלות) והנהו מוכחן דבורר הוא? !
ניצוצות לבי רב פפא לא חשיבי (שחונני מטיל שכר היה, כדאמרינן בבבא מציעא (סחב) ובפסחים (קיגא), הלכך אינו מקפיד לניצוצות כל כך, וכשמגיע לניצוצות – משליך הן ופסולתן לחוץ, ותחילת שפייתן מן הפסולת ניכר דלאו בורר הוא).

ונותנין ביצה במסננת.
תני יעקב קרחה:

(שבת קמ, א)
לפי שאין עושין אותה אלא לגוון (למראה: שהחלמון יפה לגוון ולא החלבון, הלכך אידי ואידי אוכל הוא, ואין כאן ברירת פסולת מאוכל).

איתמר: חרדל שלשו מערב שבת, למחר – אמר רב: ממחו (דישטיפדי"ר בלעז [ממיס, על ידי מעיכה], במים או ביין) בכלי (משמע: זהו שינוי שלו), אבל לא ביד (דממחו ליה שפיר טפי).
אמר ליה שמואל: ביד, אטו כל יומא ממחו ליה ביד? מאכל חמורים הוא? !
אלא אמר שמואל: ממחו ביד (שאין זה דרכו בחול), ואינו ממחו בכלי.

אתמר: רבי אלעזר אמר: אחד זה ואחד זה – אסור, ורבי יוחנן אמר: אחד זה ואחד זה – מותר.
אביי ורבא דאמרי תרוייהו: אין הלכה כרבי יוחנן.
קם רבי יוחנן בשיטתיה דרבי אלעזר (חזר בו ואסר), קם רבי אלעזר בשיטתיה דשמואל.
אביי ורבא דאמרי תרוייהו: הלכה כרבי יוחנן (דאסר).
אימיה דאביי עבדא ליה ולא אכל;
דביתהו דזעירא עבדא ליה לרב חייא בר אשי ולא אכיל, אמרה ליה: לרבך עבידי ליה ואכל, ואת לא אכלת?
אמר רבא בר שבא: הוה קאימנא קמיה דרבינא ובחשי ליה בשופתא דתומא (אמצעי של שום) – ואכל.
אמר מר זוטר: לית הלכתא ככל הני שמעתתא, אלא כי הא, דאתמר: חרדל שלשו מערב שבת, למחר ממחו בין ביד בין בכלי, ונותן לתוכו דבש, ולא יטרוף (כדרך שטורפין ביצים בקערה בכף: דרך טריפה שמכה בכך) אלא מערב;
שחליים (כריש"ן, והיו שוחקין אותם במים) ששחקן מערב שבת, למחר – נותן לתוכן שמן וחומץ, וממשיך (נותן) לתוכן אמיתא, ולא יטרוף אלא מערב;

שום שריסקו מערב שבת, למחר - נותן לתוכו פול וגריסין, ולא ישחוק אלא מערב, וממשיך את אמיתא לתוכן.

מאי 'אמיתא'?

ניניא (מינט"א בלעז [צמח המנחה (נענע)]).

אמר אביי: שמע מינה - האי ניניא מעליא לתחלי (לערב עם שחליים).

ועושין אנומלין בשבת:

תנו רבנן: 'עושין אנומלין בשבת, ואין עושין אלונטית; ואיזו היא 'אנומלין' ואיזו היא 'אלונטית'? אנומלין = יין ודבש ופלפלין, אלונטית = יין ישן ומים צלוליין ואפרסמון, דעבדי לבי מסותא למיקר (שאינה למשקה צמא, אלא לצנן לאחר המרחק, ודוגמת רפואה).

אמר רב יוסף: זימנא חדא עלית בתר מר עוקבא לבי באני, כי נפקי אתאי אשקיין חמרא חד כסא - וחשי מבינתא דראשי ועד טופרא דכרעי (הרגשתי בצינתו משערת ראשי עד צפוני רגלי); ואי אשקיין כסא אחרינא - הואי מסתפינא דלמא (אם הייתי ניצול ממנו שלא אמות) מנכו לי מזכותא דעלמא דאתי.

והא מר עוקבא דשתי כל יומא (ולא היה מזיקו)!

שאני מר עוקבא דדש ביה (רגיל בו).

משנה:

אין שורין את החליתית (חלטי"ש בלשון ישמעאל, ובלעז לזרי"א) בפושרין (ושורין אותו בפושרין, ושותין אותו המים לרפואה), אבל נותן (החליתית) לתוך החומץ (ומטבל בו מאכלו); (ולקמיה מפרש אמאי אין שורין);

ואין שולין את הכרשינין (מציף עליהם מים בכלי לברור פסולתן, כדתנן במסכת ביצה (פ"א משנה ח; דף י"ב): אף מדיח ושולה), ולא שפין אותן (ביד, להסיר פסולת, דהוה ליה בורר), אבל נותן לתוך הכברה או לתוך הכלכלה (ואף על פי דפעמים שהפסולת נופל דרך נקבי הכברה, ונמצא נתברר מאליו);

אין כוברים את התבן (הוא שעושין מן הקש: מחתכין אותו במוריגין ועושה כל זנב השבולת תבן) בכברה, ולא יתננו על גבי מקום גבוה בשביל שירד המוץ ('מוץ' הוא מזקן השבולת העליון, ואינו ראוי למאכל, וכוברין אותו בכברין שיפול המוץ), אבל נוטל הוא בכברה ונותן לתוך האיבוס (ואף על פי שהמוץ נופל מאליו - כרבי שמעון, דאמר: דבר שאין מתכוין מותר).

גמרא:

איבעיא להו: שרה (חילתית בפושרין) מאי?

תרגמא רב אדא נרשאה קמיה דרב יוסף: שרה - חייב חטאת.

אמר ליה אביי: אלא מעתה שרה אומצא (בשר חי) במיא, הכי נמי דמיחייב?

אלא אמר אביי: מדרבנן, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול (לא שבקוה רבנן למעבד עובדי דחול).

בעא מיניה רבי יוחנן מרבי ינאי: מהו לשרות את החליתית בצונן? אמר ליה: אסור.

והא אנן תנן: 'אין שורין את החליתית בפושרין', הא בצונן - מותר!

אמר ליה: אם כן (דלא ידענא לפרושי מתניתין טפי מינך), מה בין לי ולך? מתניתין יחידאה היא (ורבי יוסי אמרה, אבל לרבנן - אף בצונן אסור), דתניא: 'אין שורין את החליתית לא בחמין ולא בצונן, רבי יוסי אומר: בחמין

- אסור, בצונן - מותר'; למאי עבדי ליה?

ליוקרא דליבא (שלבו כבד עליו).

רב אחא בר יוסף חש ביוקרא דליבא, אתא לקמיה דמר עוקבא. אמר ליה: זיל שתי תלתא תיקלי חילתתא (משקל שלשה זהובים) בתלתא יומי. אזל אישתי חמשא בשבת, ומעלי שבת; לצפרא אזל שאל בי מדרשא (מה יעשה בשבת), אמרו ליה: תנא דבי רב אדא, ואמרי לה - תנא דבי מר בר רב אדא: 'שותה אדם קב או קביים - ואינו חושש'; אמר להו:

לשתות - לא קמיבעיא לי (דבלאו רפואה משקה הוא, ותנן: 'כל המשקין שותה' (שבת קט, ב), כי קא מיבעיא לי - לשרות (דתנן מתניתין: 'אין שורין'), מאי?
אמר להו רב חייא בר אבין: בדידי הוה עובדא, ואתאי שאילתיה לרב אדא בר אהבה, ולא הוה בידיה; אתאי שאילתיה לרב הונא, ואמר: הכי קאמר רב: שורה בצונן ומניח בחמה.
כמאן דשרי (בעיא הוא: הך דרב, לימא כרבי יוסי דשרי בצונן, אבל לרבנן - אסור)?
אפילו למאן דאסר; הני מילי - היכא דלא אישתי כלל, אבל הכא, כיון דאישתי חמשא ומעלי שבתא, אי לא שתי בשבת - מיסתכן.

מיסתמין ואזיל רב אחא בר יוסף אכתפיה דרב נחמן בר יצחק בר אחתיה, אמר ליה: כי מטינן לבי רב ספרא - עיילינא (הכניסני, ואיש זקן היה); כי מטו - עייליה.
בעא מיניה: מהו לכסכוסי כיתניתא בשבתא (חלוק כתונת של פשתן שנתכבסה, והרי היא קשה, ומשפשה בין שתי ידיו והיא מתרככה, ואף הליבון שלה מזהיל על ידי השפשוף)?
לרכוכי כיתניתא קא מיכוין - ושפיר דמי? או דילמא: לאולודי חיורא קמיכוין (הליבון מזהיל), ואסיר?
אמר ליה: לרכוכי קא מיכוין, ושפיר דמי.
כי נפק אתא, אמר ליה: מאי בעא מר מיניה?
אמר ליה: בעי מיניה: מהו לכסכוסי כיתניתא בשבתא, ואמר לי: שפיר דמי.

ותבעי ליה למר סודרא?
סודרא לא קא מיבעיא לי, דבעי מרב הונא ופשיט לי.
ותיפשיט ליה למר מסודרא!
אמר ליה: התם - מיחזי כי אולודי חיורא (שמקפיד על ליבונו וצוהרו של סודר יותר מכיתניתא), הכא - לא מיחזי כאולודי חיורא.
אמר רב חסדא: האי כיתניתא (כששוטחין אותה לנגבה - תוחבים קנה מבית יד לבית יד),

(שבת קמ, ב)
משלפו לדידה מקניא - שרי, קניא ממנה - אסור (וכשנוטלה בשבת - ישלפנה מן הקנה, ולא הקנה ממנה, דלא חזי לטלטולי, דלהסקה קאי).
אמר רבא: ואם כלי קיואי הוא (קנה של אורגים, דתורת כלי עליו) - מותר.

אמר רב חסדא: האי כישתא דירקא, אי חזיא למאכל בהמה - שרי לטלטולי, ואי לא - אסיר.
אמר רב חייא בר אשי אמר רב: האי תליא (בשר מליח התלוי לייבשו, ומלא החבל קרי 'תליא'), דבשרא - שרי לטלטולי (דנאכל חי באומצא), דכוורי - אסיר ([של דגים] - אין נאכלין חיין).
אמר רב קטינא: העומד באמצע המטה (שאינו ואשתו רגילין בה לישון) - כאילו עומד בכריסה של אשה (דמהרהר).
ולאו מילתא היא.

ואמר רב חסדא: בר בי רב דזבין ירקא - ליזבין אריכא (אגודה ארוכה של כרוב ארוך, ושל כרישין ארוכים), כישא כי כישא (שכל אגודות הגנין שוות בעוביין: שלכולן מדה אחת לחבל שהוא אגוד בו), ואורכא ממילא (כלומר: ארכו של זה שהוא ארוך מחבירו, הוא משתכר בו).

ואמר רב חסדא: בר בי רב דזבין קניא (חבילי קנים לעצים) - ליזבין אריכא, טונא כי טונא, ואורכא ממילא.

ואמר רב חסדא: בר בי רב [דלא נפישא ליה ריפתא] - לא ליכול ירקא (ירק חי: כרישין צירפול ושחליים), משום דגריד (משום דגריד ליבא - ומאכילו לחם הרבה ואין לו).

ואמר רב חסדא: אנא לא בעניותי אכלי ירקא, ולא בעתירותי אכלי ירקא: בעניותי - משום דגריד, בעתירותי - דאמינא: היכא דעייל ירקא - ליעול בשרא וכוורי.

ואמר רב חסדא: בר בי רב דלא נפישא ליה ריפתא - לא ליבצע בצועי (מורשיליון"ט בלעז [לחתוך לפרוסות קטנות, לפורר]: לא יאכל עכשיו מעט פת שימצא לו, ולאחר שעה מעט - מפני שאין לו דרך שביעה, אלא יצרף ויאכל יחד) .

ואמר רב חסדא: בר בי רב דלא נפישא ליה ריפתא - לא ליבצע; מאי טעמא? - דלא עביד בעין יפה.

ואמר רב חסדא: אנא מעיקרא (קודם שנתעשרתי) לא הואי בצענא עד דשדאי ידי בכולי מנא (כשהייתי ממשמש בסל) ואשכחי [ביה כל צרכי] (ומוצא בו פת הרבה, הייתי מברך 'המוציא') .

ואמר רב חסדא: האי מאן דאפשר ליה למיכל נהמא דשערי ואכל דחיטי - קעבר משום כל תשחית. ואמר רב פפא: האי מאן דאפשר למישתי שיכרא ושתי חמרא - עובר משום כל תשחית. ולא מילתא היא: כל תשחית דגופא עדיף.

ואמר רב חסדא: בר בי רב דלית ליה משחא (שהיו סכין ידיהן שמן קודם מים אחרונים, להעביר את הזוהמא) - נימשי במיא דחריצי (הנקוים יחד, וגדל עליהם יקרוקית עבה ונוחה כשמן) .

ואמר רב חסדא: בר בי רב דזבין אומצא - לזבין אונקא, דאית ביה תלתא מיני בישרא (יטעום בו שלשה מיני מטעמים: שמן, וכחוש, וגיד הצואר) .

ואמר רב חסדא: בר בי רב דזבין כיתוניתא - לזבין מדנהר אבא (מאותו מקום שפשתנו יפה), וניחוריה כל תלתין יומין, דמפטיא ליה תריסר ירחי שתא, ואנא ערבא (אני ערב בדבר שתתקיים לו שנה שלימה, ותפטיהו, שלא יצטרך לקנות חלוק) . מאי 'כיתוניתא'? - כיתא נאה (כת נאה, ראויה להושיב בעליה בכת נאה) .

ואמר רב חסדא: בר בי רב לא ליתב אציפתא חדתא (מחצלת חדשה של גמי לח, ולחלוחית הגמי מבלה הבגדים), דמכליא מאניה.

ואמר רב חסדא: בר בי רב לא לישדר מאניה לאושפיזיה לחוריה ליה (לפונדקית שלו לא ישלח חלוקו ללבן), דלאו אורח ארעא, דילמא חזי ביה מידי (קרי) ואתי למגניא.

אמר להו רב חסדא לבנתיה: תיהוי צניעתן באפי גברייכו, לא תיכלון נהמא באפי גברייכו (פעמים תאכל הרבה ותתגנה עליו), לא תיכלון ירקא בליליא (מפני ריח הפה), לא תיכלון תמרי בליליא, ולא תשתון שיכרא בליליא (שיכרא ותמרי - משלשלין ומביאין לידי הפחה), ולא תיפנון היכא דמפני גברייכו (בגילוי בפניהם בשדות, ואפילו שלא בפניהם, שמכיר מקומו ומקומכם, ונמאסתם לו בזכרו). וכי קא קארי אבבא איניש לא תימרון "מנו (מי הוא)?" (לשון זכר, לא תרגילו לשונכם לדבר עם זכרים) אלא "מני (מי היא)?" ; נקיט מרגניתא בחדא ידיה, וכורא בחדא ידיה (כשבעליך ממשמש ביך להתאוות לך לתשמיש, ואוחז הדדים בידו אחת והאחרת עד אותו מקום), מרגניתא - אחוי להו (הדדין המציאו לו, שתתרבה תאוותו), וכורא* לא אחוי להו (ומקום תשמיש אל תמציאי לו מהר, כדי שיתרבה תאוותו וחייבתו) עד דמיצטערן (ויצטער), והדר אחוי להו. * ('כורא' - לשון 'כור צורפין' (שבת עח,א) לשון אחר: בור, לשון בור, שוחה)

אין שולין את הכרשינין: מתניתין (דקתני: 'אבל נותנין לתוך הכברה') - דלא כי האי תנא, דתניא: 'דכי אליעזר בן יעקב אומר: אין משגיחין בכברה כל עיקר.'

משנה:

גורפין מלפני הפטם (שור שמפטמין אותו - גורפין אבוס שלפניו בשבת לתת לתוכו התבן והשעורין, ולא יתערב בהן עפורית ויקוץ במאכלו), ומסלקין (תבן שלפניו) לצודין (כשהוא רב) מפני הרעי (כדי שלא ידרסנו ברעי) - דברי רבי דוסא;

וחכמים אוסרין. (מפרש בגמרא אהייא).
נוטלין מלפני בהמה זו (שעורין ותבן) ונותנין לפני בהמה זו בשבת
(ולא אמרין 'טלטול דלא חזי הוא', אלא ודאי חזי הוא: דאין בהמה קצה במאכל הניטל מלפני חבירתה).

גמרא:
איבעיא להו: רבנן ארישא (אגורפין) פליגי (ואסרי לגרוף משום דפעמים שהאבוס
של קרקע וקא מכין לאשוויי גומות שלא יפלו השעורים לתוכו), או אסיפא פליגי (ומשום דלא
חזי שיש בו שנמאס במדרס רגליו), או אתרויהו פליגי?
תא שמע (דאתרויהו פליגי), דתניא: 'וחכמים אומרים: אחד זה ואחד זה
(אחד גריפת האבוס ואחד תבן שלפניו) - לא יסלקנו לצדדין.'
אמר רב חסדא: מחלוקת באיבוס של קרקע (כעין שעושין גדר קטן לפני בהמה ונותנין
מאכל לפניו ממנו, דאיכא למיחש לאשוויי גומות), אבל באיבוס של כלי - דברי הכל
מותר.
ואיבוס של קרקע מי איכא למאן דשרי? הא קא משוי גומות!?
אלא, אי איתמר הכי איתמר: אמר רב חסדא מחלוקת באיבוס של כלי
(וגזרו רבנן גזרה אטו של קרקע), אבל באיבוס של קרקע - דברי הכל אסור.

ונוטלין מלפני בהמה:
תנא חדא: 'נוטלין מלפני בהמה שפיה יפה' (לקמיה מפרש), ונותנין
לפני בהמה שפיה רע' ותניא אידך: 'נוטלין מלפני בהמה שפיה רע
ונותנין לפני בהמה שפיה יפה'!?
אמר אביי: אידי ואידי (שתייהן המשניות סבירא להו): מקמי חמרא (שאינו מטיל
רייר, ואין מה שלפניו נמאס, וראוי לתתו לפני שור) לקמי תורא - שקלינן, מקמי תורא
לקמי חמרא - לא שקלינן; והא דקתני 'נוטל מלפני בהמה שפיה
'יפה' - בחמור, דלית ליה רייר, 'ונותנין לפני בהמה שפיה רע'
- בפרה,

(שבת קמא, א)
דאית לה ריירי (ואימאס); והא דקתני 'נוטלין מלפני בהמה שפיה
רע' - בחמור, דלא דייק ואכיל, 'ונותנין לפני בהמה שפיה יפה'
- בפרה, דדייקא ואכלה (והא דקרי לה הכא 'פיה יפה' והכא 'פיה רע' - כדמפרש ואזיל: פיה
יפה - דלית ליה רייר, פיה רע - דלא דייק ואכיל: שאוכל קוצים וברקנים).

משנה:
הקש שעל גבי המטה (וסתמא להסקה, ומוקצה הוא, ובא לשכב עליו ומנענעו כדי שיהא צף ורך
לשכב) - לא ינענענו בידו (דמוקצה הוא), אלא מנענעו בגופו (בכתפיו,
וטלטול מן הצד הוא, דלא שמייה טלטול); ואם היה מאכל בהמה, או שהיה עליו כר
או סדין (דגלי דעתיה דאקצייה לשכיבה, מעתה תורת כלי עליו) - מנענעו בידו.
מכבש של בעלי בתים (פריש"א [מכבש שכובסים בו]: שני לווחים ארוכים וכבדים, וסודרין
בגדים על התחתון, ומורדין העליון עליו, וכובשים את הבגדים על ידי יתדות: שיש עמודים קבועין מנוקבין
בארבע הפאות של התחתונות, והעליונה מנוקבת בארבע זיוותיה, ועולה ויורדת בעמודים; וכפי מה שהוא
רוצה לכבש - מורידה, ותוחב יתד בנקב העמוד, ואינה יכולה לעלות) - מתירין (את המכבש: שנוטל
את היתד והוא נותר, דהיינו צורך שבת, שנוטל את הכלים), אבל לא כובשין (דהיינו צורך
חול); ושל כובסין - לא יגע בו (מפני שהוא עשוי לתקן הבגדים, ותוחבו בחזקה
ומיהדק, והתרה שלו דומה לסתירה).
רבי יהודה אומר: אם היה מותר מערב שבת - מתיר את כולו
ושומטו.

גמרא:
אמר רב נחמן: האי פוגלא (צנן שטומנין בקרקע להתקיים), מלמעלה למטה (אם
היה ראשה מלמעלה ועוקצה מלמטה, וחולצה מראשה העבה תחילה ועוקצה נמשך אחריה) - שרי
(מותר, לפי שהגומא רחבה מלמעלה, ואין מציין הקרקע כשהוא שומטה), (אבל אם חולצה) מלמטה
למעלה (שתחתונה נתון למעלה וראש עליונה שהוא עב נתון למטה, והוא שומטה מסופה לראשה) -
אסיר (לפי שהגומא קצרה מלמעלה, וכשהוא חולצה - מציז העפר ומטלטלו; ואף על גב דטלטול מן הצד
הוא - שמייה טלטול, ואסור).

אמר רב אדא בר אבא: אמרי בי רב: תנינא דלא כרב נחמן: 'הקש שעל גבי המטה - לא ינענעו כידו, אבל מנענעו בגופו; ואם היה מאכל בהמה, או שהיה עליו כר או סדין - מנענעו כידו' (דאילו ממתניתין שמעינן דלא שמיה טלטול, דקתני: 'מנענעו בגופו') - שמע מינה: טלטול מן הצד - לא שמיה טלטול! שמע מינה.

אמר רב יהודה: הני פלפלי מידק (דייק) חדא חדא בקתא דסכינא (לאו טוחן הוא, אלא כלאחר יד) - שרי, תרתי - אסיר. רבא אמר: כיון דמשני (שלא ברחים ושלא במדוכה) - אפילו טובא נמי.

אמר רב יהודה: מאן דסחי במיא - לינגיב נפשיה ברישא, והדר ליסליק, דילמא אתי לאתויי (מיס שעלי) ארבע אמות בכרמלית. אי הכי, כי קא נחית נמי, קא דחי כחו (את המים) ארבע אמות, ואסיר! כחו בכרמלית לא גזרו.

אמר אביי, ואיתימא רב יהודה: טיט שעל גבי רגלו - מקנחו בקרקע, ואין מקנחו בכותל. אמר רבא: מאי טעמא בכותל לא - משום דמיחזי כבונה? הא בנין חקלאה הוא! אלא אמר רבא: מקנחו בכותל, ואין מקנחו בקרקע, דילמא אתי לאשוויי גומות. איתמר: מר בריה דרבינא אמר: אחד זה ואחד זה - אסור (זה משום בונה וזה משום אשוויי גומות); רב פפא אמר: אחד זה ואחד זה - מותר (אין דרך מתכוין בכך, וקיימא לן כרבי שמעון). למר בריה דרבינא במאי מקנחי ליה? מקנחי ליה בקורה (בעץ המוטל על הקרקע).

אמר רבא: לא ליתיב איניש אפומיה דליחייא (של מבוי, דליכא הכירא), דילמא מיגנדרא ליה חפץ ואתי לאתויי. ואמר רבא: לא ליצדד איניש כובא, דילמא אתי לאשוויי גומות. ואמר רבא: לא ליהדוק איניש אודרא (מוכין שסותמין בהן פי הפך) בפומא דשישא (פך), דילמא אתי לידי סחיטה.

אמר רב כהנא: טיט שעל גבי בגדו - מכסכו (משפשו) מבפנים (דלא מוכחא מילתא לאיתחזויי כמלבן, ומלבן ממש לא הוי: דאין נותן שם מים) ואין מכסכו מבחוץ. מיתיבי: 'טיט שעל גבי מנעלו - מגררו בגב סכין, ושעל בגדו - מגררו בצפורן, ובלבד שלא יכסכו'; מאי לאו - שלא יכסכו כלל! לא, שלא יכסכו מבחוץ, אלא מבפנים. אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר אמר רבי ינאי: מגררין מנעל חדש, אבל לא ישן (שקולפו, והוי ממוחק).

(שבת קמא, ב)
במה מגררו (לחדש)?
אמר רבי אבהו: בגב סכין.
אמר ליה ההוא סבא: סמי דידך מקמי הא דתני רבי חייא: אין מגררין לא מנעל חדש ולא מנעל ישן, ולא יסוך את רגלו שמן והוא בתוך המנעל (מפני שהמנעל נהנה ממנו ונמצא מעבדו) או בתוך הסנדל, אבל סך את רגלו שמן ומניח בתוך המנעל או בתוך הסנדל, וסך כל גופו שמן ומתעגל (מתגלגל) על גבי קטבליא (עור שלוק שנושין ממנו משטחות לשלחן ולמטה) ואינו חושש.
אמר רב חסדא: לא שנו אלא לצחצחו (לא שנו דמותר לסוך שמן לרגלו ונותנו בתוך המנעל אלא שמתכוין לצחצחו למנעל), אבל לעבדו - אסור.
'לעבדו'? פשיטא! ותו: לצחצחו, מי איכא מאן דשרי (במתכוין? הא איכא למיגזר אטו לעבדו)?

אלא, אי איתמר - הכי איתמר: אמר רב חסדא: לא שנו אלא שיעור
לצחצחו (שלא היה כל כך שמן הנישוף לעור מגופו כדי לעבד לעור, אלא לצחצחו; ומיהו איהו - אפילו
לצחצח לא מתכוין), אבל שיעור לעבדו - אסור.

תנו רבנן: 'לא יצא (אדם) קטן במנעל גדול (במנעל שהוא גדול לו, משום דנופל
מרגלו ואתי לאתויי), אבל יוצא הוא בחלוק גדול (דלא נפיל מיניה, ולמישולף ואתויי לא
חיישין, דלא קאי ערום בשוק);

ולא תצא אשה במנעל מרופט (קרוע מלמעלה, דגנאי הוא לה, וכי חייכי עלה - שלפה ומייתי
לה), ולא תחלוץ בו (לכתחילה, דלאו נעל מעליא הוא); ואם חלצה - חליצתה
כשרה;

ואין יוצאין במנעל חדש (כדמפרש ואזיל, שלא יצאה בו מבעוד יום, ובאשה קיימין, דאשה
מקפדת אם אינו מכוון למדת רגלה, אבל יצאה בו כבר - הכירה בו דמכוון הוא לה, אז אינה מקפדת);
באיזה מנעל אמרו? -
במנעל של אשה.

תני בר קפרא: 'לא שנו אלא שלא יצאה בו שעה אחת מבעוד יום,
אבל יצאה בו מערב שבת - מותר'.

תני חדא: 'שומטין מנעל מעל גבי אימוס (פורמ"ה [דפוס שעליו תופרים
נעלים])', ותניא אידך: 'אין שומטין'?!
לא קשיא; הא - רבי אליעזר, הא - רבנן, דתנן: (כלים פ"כו מ"ז): 'מנעל
שעל גבי אימוס: רבי אליעזר מטהר (אלמא לאו כלי הוא, ובשבת נמי אסור
לטלטלו), וחכמים מטמאים'.

הניחא לרבא, דאמר (בפרק 'כל הכלים'): דבר שמלאכתו לאיסור, בין
לצורך גופו בין לצורך מקומו (בין שהוא צריך להשתמש בגופו של כלי, בין שאינו צריך
אלא למקומו) - מותר (לטלטלו, מאחר שתורת כלי עליו), שפיר (שפיר איכא לאוקומי להא
דתני 'שומטין' כרבנן: דכיון דכלי הוא, ואימוס נמי כלי הוא, ואף על גב דמלאכתו דאימוס לאיסור: לתקן
מנעלין - מטלטלין להאי אימוס משום צורך מקומו, דהיינו מנעל שהאימוס נתון לתוכו); אלא לאביי,
דאמר: לצורך גופו - מותר, לצורך מקומו - אסור, מאי איכא
למימר (אלא לאביי - נהי נמי דמנעל שעל האימוס לרבנן כלי הוא - אימוס מיהא מלאכתו לאיסור הוא,
וזה ששומט ממנו את המנעל - אינו צריך לגופו של אימוס, והיכי מטלטל ליה)?
הכא במאי עסקינן - ברפוי (שהמנעל נשמש מאליו, ואין צריך לטלטל האימוס),
דתניא: 'רבי יהודה אומר: אם היה רפוי - מותר'; טעמא -
דרפוי, הא לא רפוי - לא (ועל כרחך טעמא משום דאימוס אסור לטלטל לצורך מקומו).
הניחא לאביי, דאמר: דבר שמלאכתו לאיסור, לצורך גופו - מותר,
לצורך מקומו - אסור, שפיר. אלא לרבא, דאמר: בין לצורך גופו
בין לצורך מקומו - מותר, מאי איריא רפוי? אפילו לא רפוי
נמי!

ההיא - דרבי יהודה משום דרבי אליעזר הוא; דתניא: 'רבי יהודה
אומר משום רבי אליעזר: אם היה רפוי - מותר'. (הכי גרסינן: ההיא רבי
יהודה משום רבי אליעזר הוא - כי אמרה ליה רבי יהודה לההוא דמפליג בין רפוי לשאינו רפוי - אליבא דרבי
אליעזר אמר, דאמר: 'מנעל שעל האימוס לאו גמר כלי הוא כל זמן שמחוטר הוצאה', ולענין שבת נמי: אסור
לטלטלו משום דלאו כלי הוא, ואשמעינן דרפוי - לאו מחוסר הוצאה הוא, ומותר לטלטלו; דאילו לרבנן, אף
על גב דאין רפוי - מותר, דטעמא דשאינו רפוי אסור לרבי יהודה - לאו משום אימוס הוא, אלא משום מנעל
גופיה.)

הדרן עלך תולין.